

DOI: 10.26565/2220-8089-2021-39-05
УДК 329 (477)

Зерницький Руслан Валерійович
аспірант кафедри політології,
Харківський національний
університет ім. В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022,
ruslan.zernytskyi@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-9470-4599>

ФІНАНСУВАННЯ ГРОМАДЯНАМИ СТАТУТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ У 2019 РОЦІ

Розглядається проблема функціонування партій з точки зору їхнього фінансування, джерел надходжень. Вказується, що в Україні внески партіям можуть робити як фізичні, так і юридичні особи, причому вимоги до потенційних внескодавців та механізм перерахування коштів партіям закріплені на законодавчому рівні. З 2016 року українські партії зобов'язані подавати фінансові звіти, в яких вказуються всі внески на їхню користь. Встановлено, що протягом 2019 року 16-м найбільш рейтинговим та медійним партіям («Батьківщина», «Радикальна партія Олега Ляшка», «Слуга народу», «Європейська солідарність», «Опозиційний блок», «Голос», «Самопоміч», «Українська стратегія Гройсмана», «Опозиційна платформа – За життя», «Народний фронт», «Свобода», «Сила і честь», «Партія Шарія», «Сила людей», «Українська галицька партія» та «Наш край») внески зробили 10 533 фізособи та 261 юрособа, що складає близько 0,026% від населення України. Та одне з останніх соціопитувань на тему фінансування політичних партій демонструє, що частка українців, які готові робити пожертви на користь партій, є значно більшою, її складає близько 12%. Це свідчить про значний розрив між фактичним станом речей та бажаннями й можливостями виборців, що варто взяти до уваги представникам політичних партій для зменшення їхньої залежності від держави та великого бізнесу. Також виявлено, що середня сума внеску цим 16-м партіям за рік склала близько 200 тисяч грн. (близько 7200 доларів США). Вказується, що, враховуючи суспільний інтерес до теми фінансування політичних партій, у майбутньому необхідно буде проаналізувати, як змінилася ситуація у 2020 році.

Ключові слова: партійні фінанси, політична партія, фінансові звіти, фінансування політичних партій.

Зерницький Руслан Валерійович
аспірант кафедри політології,
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна,
пл. Свободи, 4, Харків, 61022,
ruslan.zernytskyi@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-9470-4599>

ФИНАНСИРОВАНИЕ ГРАЖДАНАМИ УСТАВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ В УКРАИНЕ В 2019 ГОДУ

Рассматривается проблема функционирования партий с точки зрения их финансирования, источников поступлений. Указывается, что в Украине взносы партиям могут делать как физические, так и юридические лица, причем требования к потенциальным донорам и механизм перечисления средств партиям закреплён на законодательном уровне. С 2016 года украинские партии обязаны подавать финансовые отчеты, в которых указываются все взносы в их пользу. Установлено, что в течение 2019 16-м самым рейтинговым и медийным партиям («Батьківщина», «Радикальная партия Олега Ляшко»,

«Слуга народа», «Европейская солидарность», «Оппозиционный блок», «Голос», «Самопоміч», «Украинская стратегия Гройсмана», «Оппозиционная платформа – За жизнь», «Народный фронт», «Свобода», «Сила и честь», «Партия Шария», «Сила людей», «Украинская галицкая партия» и «Наши край») взносы сделали 10533 физлица и 261 юрлицо, что составляет около 0,026% от населения Украины. И один из последних соцопросов на тему финансирования политических партий показывает, что доля украинцев, которые готовы делать пожертвования в пользу партий, значительно больше и составляет около 12%. Это свидетельствует о значительном разрыве между фактическим положением вещей и желаниями и возможностями избирателей, что следует принять во внимание представителям политических партий для уменьшения их зависимости от государства и крупного бизнеса. Также выявлено, что средняя сумма взноса этим 16-м партиям за год составила около 200 000 грн (около 7200 долларов США). Указывается, что, учитывая общественный интерес к теме финансирования политических партий, в будущем необходимо будет проанализировать, как изменилась ситуация в 2020 году.

Ключевые слова: партийные финансы, политическая партия, финансовые отчеты, финансирование политических партий.

Ruslan Zernytskyi

PhD student of the Department of Political Science,
V.N. Karazin Kharkiv National University
4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
ruslan.zernytskyi@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-9470-4599>

FINANCING OF STATUTORY ACTIVITIES OF POLITICAL PARTIES IN UKRAINE IN 2019 BY CITIZENS

The problem of functioning of parties from the point of view of their financing and sources of income is considered. It is indicated that in Ukraine both individuals and legal entities can make contributions to parties and requirements for potential donors and the mechanism for transferring funds to parties are enshrined at the legislative level. Since 2016 Ukrainian parties have been required to submit financial reports to indicate all contributions in their favor. It has been established that during 2019 sixteen most rated and media parties («Bat`kivshhy`na», «Rady`kal`na partiya Olega Lyashka», «Sluga narodu», «Yevropejs`ka solidarnist`, «Opozy`cijny`j blok», «Golos», «Samopomich», «Ukrayins`ka strategiya Grojsmana», «Opozy`cijna platforma – Za zhy`ttya», «Narodny`j front», «Svoboda», «Sy`la i chest`», «Partiya Shariya», «Sy`la lyudej», «Ukrayins`ka galy`cz`ka partiya» and «Nash kraj») received contributions made by 10 533 individuals and 261 legal entities, which is about 0.026% of the population of Ukraine. But one recent poll on the financing of political parties shows that the proportion of Ukrainians willing to donate to parties is much higher, at about 12%. This indicates a significant gap between the actual state of affairs and the desires and capabilities of voters, which should be taken into account by representatives of political parties to reduce their dependence on the state and big business. It was also found out that the average contribution to these 16 parties for the year was about UAH 200,000 (about USD 7,200). It is concluded that, given the public interest in the topic of financing of political parties, in the future it will be necessary to analyze how the situation got changed in 2020.

Keywords: financing of political parties, financial reports, party finances, political party.

Політичні партії – вкрай важлива ланка будь-якої політичної системи, яка спирається на демократичний концепт розвитку. Україна, в якій демократичні стандарти закріплені на законодавчому рівні, не є винятком. Але для здійснення статутної діяльності політичним партіям необхідні ресурси. Партіям потрібні офіси, співробітники, канцелярія, сайти і т.д. Для

всього цього партіям у першу чергу необхідні кошти. Партії можуть отримувати їх з таких основних джерел: від держави, від громадян (до яких, у нашому випадку, ми відносимо і внески від членів партій) та від власних заробітків (підприємництво, продаж товарів з власною символікою і т.д.). На сьогодні в Україні від держави кошти на здійснення своєї статутної діяльності отримують лише парламентські політичні

партії, а власні заробітки не є поширеним джерелом доходу в українських політичних партіях. У зв'язку з цим стає очевидною **актуальність** аналізу такого важливого джерела фінансування статутної діяльності політичних партій, як внески від громадян.

У науковій площині фінансування політичних партій в Україні досліджували Людмила Адашис, Ірина Беззуб, Світлана Кустова, Тетяна Семенюк, Галина Петришина-Дюг, Анастасія Цюбченко та інші. Однак у їхніх наукових дослідженнях ми не знайшли інформації щодо механізму фінансування політичних партій в Україні, кількості громадян, які це роблять в Україні, та сум коштів, які отримують від громадян політичні партії.

Завданням нашого дослідження є аналіз механізму внесків на користь політичних партій в Україні і його специфіки, виявлення кількості фізичних та юридичних осіб, які жертвують кошти політичним партіям в Україні, та сум їхніх внесків. Результати цього дослідження будуть корисними для представників політичних партій та подальших наукових напрацювань з цієї теми.

Отже, відповідно до чинної редакції ЗУ «Про політичні партії в Україні» (Закон України №2365-III 2021), внески на користь політичних партій в Україні можуть робити громадяни особисто, як фізичні особи, або через юридичних осіб.

Фізичними особами, які роблять внески на користь партій, мають бути дієздатні громадяни України, які досягли 18 років. Вони не можуть бути громадянами інших країн, робити внески анонімно чи використовувати псевдоніми. Також це не можуть бути фізичні особи, з якими укладено договір про закупівлю товарів, робіт чи послуг для забезпечення потреб держави або територіальної громади на загальну суму понад п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня року, в якому здійснюється внесок. Відповідно до Закону, протягом одного року загальна сума внесків на користь політичної партії від однієї фізичної особи не може бути більшою за 400 мінімальних заробітних плат, встановлених на 1 січня року, в якому здійснювалися внески.

Юридичні особи, які можуть робити внески на користь політичних партій в Україні, не мають бути державними чи комунальними установами, благодійними чи релігійними організаціями, незареєстрова-

ними громадськими об'єднаннями чи іншими політичними партіями. Це не можуть бути також органи місцевого самоврядування чи державної влади та юридичні особи, в яких не менше 10 відсотків статутного капіталу або прав голосу прямо або опосередковано належать державі, органам місцевого самоврядування. Забороняється робити внески на користь політичних партій в Україні іноземним державам, іноземним юридичним особам, юридичним особам, у яких кінцевими бенефіціарними власниками є іноземці, і юридичним особам, в яких не менше 10 відсотків статутного капіталу або прав голосу прямо або опосередковано належать нерезидентам. Також заборонено робити внески на користь політичних партій юрособам, які контролюють особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та особи, які прирівнюються до таких (окрім народних депутатів, депутатів АР Крим, депутатів місцевих рад, голів громад, співробітників Офісу президента України та співробітників РНБО).

Для того, щоб зробити грошовий внесок на користь політичної партії фізична чи юридична особа має перерахувати кошти на банківський рахунок партії. Готівкові пожертви партіям в Україні заборонені. Такий самий механізм передбачений і для членських внесків на користь партій.

У Законі сказано, що внесками на користь партій також вважаються роботи, товари або послуги на користь політичної партії. Їхня вартість визначається відповідно до окремо затвердженої методології (Рішення НАЗК №2596 2018).

Всі внески на користь політичних партій мають зазначатися у фінансових звітах, які з початку 2016 року зобов'язані щоквартально подаватися до державного відомства «Національне агентство з питань запобігання корупції» (НАЗК). Формальним моніторингом та аналізом фінансових звітів політичних партій в Україні займається те саме НАЗК. Однак воно робить в основному поверхневу перевірку фінансових звітів політичних партій, не вдаючись у деталі та нюанси. Неформальний моніторинг та аналіз здійснюють експерти та співробітники неурядових організацій (таких, як ГО «Рух ЧЕСНО», ГО «Ейдос», ВГО «Комітет виборців України» та Bihus.info).

Саме з фінансових звітів ми й можемо дізнатися про кількість громадян, які

фінансують статутну діяльність політичних партій в Україні. Однак на цей момент неможливо провести повноцінний аналіз щодо кількості українців, які фінансували політичні партії у 2020 році. Верховна Рада у квітні 2020 року прийняла законопроект, яким дала можливість політичним партіям не подавати фінансових звітів до кінця карантину, введеного задля обмеження поширення COVID-19 («Слуга народу» 7 місяців затягує 2020). І станом на 31 травня 2021 року на сайті НАЗК відсутня значна частина фінансових звітів партій за 2020 рік.

Однак у нас все ще є можливість проаналізувати фінзвіти партій за 2019 рік.

Для аналізу ми взяли 16 таких політичних партій, які мали високі рейтинги та/чи медійну активність впродовж 2019 року: «Батьківщина», «Радикальна партія Олега Ляшка», «Слуга народу», «Європейська солідарність», «Опозиційний блок», «Голос», «Самопоміч», «Українська стратегія Гройсмана», «Опозиційна платформа – За життя», «Народний фронт», «Свобода», «Сила і честь», «Партія Шарія», «Сила людей», «Українська галицька партія» та «Наш край». І результати моніторингу їхніх звітів за 2019 дають нам такі цифри щодо кількості їх донорів та сум внесків:

Таблиця 1.

«Кількість донорів та суми їх внесків на користь 16 політичних партій України у 2019 році» (онлайн-ресурс «Золото партій» 2016-2021)

	Кількість фізосіб-внескодавців у 2019 році	Кількість юросіб-внескодавців у 2019 році	Сумарна кількість фізосіб-внескодавців та юросіб-внескодавців	Загальна сума внесків, грн	Середня сума внеска від фізосіб та юросіб, грн
Батьківщина	2281	40	2321	457 351 841	197 049
Радикальна партія Олега Ляшка	1259	9	1268	289 219 588	228 091
Слуга народу	97	51	148	252 062 818	1 703 127
Європейська солідарність	2018	23	2041	247 344 431	121 188
Опозиційний блок	166	19	185	162 155 139	876 514
Голос	242	12	254	148 908 654	586 255
Самопоміч	452	23	475	140 496 649	295 782
Українська стратегія Гройсмана	216	15	231	121 304 898	525 129
Опозиційна платформа – За життя	105	11	116	116 374 579	1 003 229
Народний фронт	196	1	197	102 250 670	519 039
Свобода	472	3	475	50 045 562	105 359
Сила і честь	165	7	172	36 355 998	211 372
Сила людей	2212	13	2225	9 666 908	4 345

Партія Шарія	64	0	64	6 208 043	97 001
Українська галицька партія	493	16	509	5 617 260	11 036
Наш край	95	18	113	4 176 766	36 963
<i>разом</i>	10533	261	10794	2 149 539 804	199 142

Отже, на статутну діяльність 16 найбільш рейтингових та медійних партій в Україні протягом 2019 року внески зробили всього 10533 фізособи та 261 юрособа на загальну суму майже 2,15 млрд грн. Тобто на політичні партії в Україні пожертви роблять близько 0,026% від населення країни. При цьому середня сума внеску на користь цих партій склала майже 200 тис. грн (близько 7200 доларів США станом на початок січня 2019 року).

Примітно, що моніторинги від неурядових організацій (серед яких – ГО «Рух ЧЕСНО» та Bihus.info) ще з 2017 року показували, що наближені до деяких партій особи використовували персональні дані третіх осіб без їхнього відома, щоб вносити кошти на рахунки партій і приховувати інформацію щодо справжніх спонсорів політичних партій (Фещенко, Кривко 2018). А пізніше моніторинги від тих же організацій показали, що представники деяких партій домовлялися зі сторонніми людьми, щоб від їхніх імен робити внески на користь партій, навіть якщо їхній офіційний річний дохід був нижчим за суми «пожертвувань» (Фещенко 2019, Зерницький 2020).

Однак соціологічні дослідження свідчать, що значно більша кількість українців все ж готові робити пожертви на користь партій в Україні, ніж 0,026%, які ми побачили за результатами аналізу кількості донорів 16 політичних партій у 2019 році. Так, результати соціопитування, проведеного у липні 2020 року Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, показують, що 12% українців готові робити внески на користь якихось політичних партій (Фінансування партій 2020).

Отже, в Україні внески на користь партій можуть робити фізичні та юридичні особи. Кому дозволено та заборонено це робити чітко прописано у законодавстві. На користь 16 найбільш рейтингових та медійних у 2019 році партій внески зробили 10794 фізичних та юридичних осіб (близько 0,026% від населення країни), а середня сума внеску за рік склала близько 200 тис. грн.

Однак одне з останніх соціопитувань на цю тему демонструє, що частка українців, які готові робити пожертви на користь партій, є значно більшою, й складає близько 12%. Це свідчить про значний розрив між фактичним станом речей та бажаннями й можливостями виборців, над чим варто працювати політичним партіям для зменшення їхньої залежності від держави та великого бізнесу. Враховуючи наявний суспільний інтерес до теми фінансування політичних партій ми вважаємо доцільним продовжувати її досліджувати й у майбутньому проаналізувати, якою була кількість донорів українських політичних партій у 2020 та наступних роках.

ЛІТЕРАТУРА

- Закон України №2365-III “Про політичні партії” (редакція від 01.01.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
- Рішення НАЗК №2596 від 16.11.2018. “Про затвердження Методології визначення розміру (суми) внеску на підтримку політичної партії у формі робіт, товарів або послуг”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1397-18>
- “Слуга народу” 7 місяців затягує з поданням фінансового звіту”. 2020. Комітет виборців України. Всеукраїнська громадська організація. URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:sluh-a-narodu-7-misiatsiv-z-zatiahuie-z-podanniam-finansovoho-zvitu>
- Онлайн-ресурс “Золото партій”. 2016-2021. URL: <https://zp.chesno.org/parties/2019/>
- Фещенко, Ігор, Кривко, Антон. 2018. “Вчителько моя, спонсор БПП: як партія президента збирає мільйони”, *Українська правда*. Квітень. URL: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2018/04/vchy-telko-moja-sponsor-bpp/>
- Фещенко, Ігор. 2019. “Фейкові внески: що сталося, реакція Тимошенко, чи проблема лише в “Батьківщині”?”. *Рух ЧЕСНО*. 1 березня. URL: <https://www.chesno.org/post/898/>
- Зерницький, Руслан. 2020. “НАЗК підозрює, що деякі донори партії Кернеса є фейковими”. *Рух ЧЕСНО*. 28 липня. URL: <https://www.chesno.org/post/4131/>
- “Фінансування партій – липень 2020”, *Фонд*

“Демократичні ініціативи” ім. Ілька Кучеріва.
URL: <https://dif.org.ua/article/finansuvannya-partiy-lipen-2020>

REFERENCES

Law of Ukraine №2365-III “On Political Parties (as amended on 01.01.2021)”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (in Ukrainian)

NACP Decision №2596 dated 16.11.2018. “On Approval of the Methodology for Determining the Amount of Contribution to a Political Party Support in the Form of Works, Goods or Services”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1397-18> (in Ukrainian)

“Sluha narodu” 7 misyatsiv zatyahuye z podannyam finansovoho zvituv (“Sluga narodu” delays 7 months with the submission of a financial report)». 2020. *Committee of Voters of Ukraine*. Kyiv. URL: <http://www.cvu.org.ua/nodes/view/type:news/slug:sluha-narodu-7-misiatsiv-zatiahuie-z-podanniam-finansovoho-zvituv> (in Ukrainian)

Online resource “Gold of parties”. 2016-2021. URL: <https://zp.chesno.org/parties/2019/> (in Ukrainian)

Feshchenko, Igor & Kryvko, Anton. 2018. “Vchytel’ko moya, sponsor BPP: yak partiya

prezydenta zbyraye mil’yony (My teacher, the sponsor of the BPP: how the president's party raises millions)”. *Ukrayinska Pravda*. April. URL: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/2018/04/vchytelko-moja-sponsor-bpp/> (in Ukrainian)

Feshchenko, Igor. 2019. “Feykovi vnesky: shcho stalosya, reaktsiya Tymoshenko, chy problema lyshe v “Bat’kivshchyni”? (Fake contributions: what happened, Tymoshenko's reaction, or the problem is only in “Bat’kivshchyna”?)”. *The CHESNO Movement*. 1 March. URL: <https://www.chesno.org/post/898/> (in Ukrainian)

Zernytskyi, Ruslan. 2020. “NAZK pidozryvuye, shcho deyaki donory partiyi Kernesya ye feykovymy (The NAPC suspects that some of Kernes' party donors are fake)”. *The CHESNO Movement*. 28 July. URL: <https://www.chesno.org/post/4131/> (in Ukrainian)

“Finansuvannya partiy – lypen’. 2020”, *Democratic Initiatives Foundation named after Ilko Kucheriv*. Kyiv. URL: <https://dif.org.ua/article/finansuvannya-partiy-lipen-2020> (in Ukrainian)